

الله الرحمن الرحيم

به نام خدا

تاییدیه اعضای هیات داوران در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه کارشناسی ارشد آقای مهدی شاپوری راد تحت عنوان « نظام بین الملل و مسئله هسته ای ایران : بررسی نقش ساختار نظام بین الملل در تطویل و استمرار مناقشه هسته ای ایران » را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱- استاد راهنما	دکتر احمد سلطانی نژاد	استاد یار	
۲- استاد مشاور	دکتر مصطفی زهرانی	استادیار	
۳- استاد ناظر	دکتر امیر محمد حاج یوسفی	دانشیار	
۴- استاد ناظر	دکتر سیدمسعود موسوی شفقانی	استادیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر سیدمسعود موسوی شفقانی	استادیار	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب مهدی شاپوری دانشجوی رشته روابط بین‌الملل ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی متعهد می شوم کلیه نکات مندرج در آئین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته های علمی مستخرج از پایان نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین نامه فوق الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:
تاریخ: ۹۰/۱۱/۲۰

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته
سال در دانشکده دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی

سرکار خانم/جناب آقای دکتر ، مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر

و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب مهدی شاپوری دانشجوی رشته روابط بین الملل مقطع کارشناسی ارشد

تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: مهدی شاپوری

تاریخ و امضا:

۱۳۹۰/۱۱/۲۰

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره‌ی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل

نقش قدرت‌های بزرگ در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران

مهدی شاپوری

استاد راهنما:

دکتر احمد سلطانی‌نژاد

استاد مشاور:

دکتر مصطفی زهرانی

زمستان ۱۳۹۰

این تحفه اگر شایسته تقدیم باشد آن را تقدیم می‌کنم به:

اساتیدم، خانواده‌ام و دوستانم

چکیده

این پژوهش به بررسی سیاست و نقش قدرت‌های بزرگ درگیر مناقشه هسته‌ای ایران (آمریکا، روسیه، چین و اتحادیه اروپا) می‌پردازد و اهمیت متغیر نقش قدرت‌های بزرگ را در استمرار این مناقشه مورد بررسی قرار می‌دهد. استدلال اصلی آن، این است که تاکنون قدرت‌های بزرگ نقش بسیار مهمی در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران ایفا نموده‌اند. در این راستا، به دلیل نقش برتری که تاکنون آمریکا در این مناقشه داشته، در دو فصل به مطالعه ریشه‌های استمرار مسئله هسته‌ای ایران در روابط ایران و آمریکا و سیاست واشنگتن در رابطه با این مسئله پرداخته شده است. در مورد نقش آمریکا در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران، گفته خواهد شد که یک «چرخه منفی برسازی» در روابط واشنگتن-تهران وجود دارد. این چرخه، زمینه‌مند و تاریخی است. ریشه آن نیز به کودتای ۲۸ مرداد و نقش آمریکا در این کودتا برمی‌گردد. در چارچوب این نگرش، به نظر می‌رسد استراتژی را که واشنگتن در مورد مناقشه هسته‌ای ایران دنبال می‌کند، «برچینش هسته‌ای» است. این استراتژی، نقش غیر قابل انکاری در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران داشته و دارد.

در مورد نقش روسیه به عنوان یک قدرت تأثیرگذار بر مسائل مربوط به روابط بین‌الملل نیز استدلال این پژوهش این است که مسکو، مسئله هسته‌ای ایران را با برخی از مهمترین مسائل امنیتی پیرامونی خود پیوند زده است. به گونه‌ای که تکلیف مناقشه هسته‌ای ایران در نگاه روس‌ها، از رهگذر سرانجام این مسائل حاصل می‌شود. در باب نقش و نگاه چین به مناقشه هسته‌ای ایران نیز استدلال این پژوهش بر آن است که دو عنصر به سیاست پکن درباره این مسئله جهت می‌دهند: یکی، نوع روابط چین و آمریکا و دیگری، مسئله امنیت انرژی پکن و نقشی که ایران و منطقه خاورمیانه در این راستا ایفا می‌کنند. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که "توازن خواسته‌ها" میان خواسته‌های واشنگتن و انتظارات تهران، سیاست اصلی چین در برخورد با مسئله هسته‌ای ایران است. عدم توانایی تعیین‌کنندگی پکن در این مناقشه، از دلایل استمرار آن به شمار می‌رود. نقش اتحادیه اروپا به عنوان یک قدرت تأثیرگذار در مسائل جهانی نیز بررسی شده است. در مورد نقش اتحادیه اروپا در این

مناقشه می‌توان گفت که این اتحادیه نه توانایی اتخاذ یک جهت‌گیری مستقلانه را در این مورد دارد و نه منافع-
اش اقتضای چنین حرکتی را می‌کند. به همین جهت، هر گونه تصمیمی از ناحیه این اتحادیه در این مورد، باید
از کانال اجماعی بروکسل-واشنگتن بگذرد. همچنین در این پژوهش، چشم‌انداز سیاست هر کدام از این بازیگران
در رابطه با مناقشه هسته‌ای ایران مورد بررسی قرار گرفته است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل ۱- کلیات..... ۱
۱-۱	اهمیت موضوع..... ۲
۲-۱	طرح مسئله..... ۲
۳-۱	جنبه نوآوری..... ۳
۴-۱	سوال اصلی تحقیق..... ۴
۵-۱	سوال‌های فرعی..... ۴
۶-۱	مفروض‌ها..... ۴
۷-۱	فرضیه..... ۵
۱-۷-۱	فرضیه‌های فصل‌ها..... ۵
۸-۱	تعریف مفاهیم..... ۶
۹-۱	روش تحقیق..... ۷
۱۰-۱	سازماندهی تحقیق..... ۷
	فصل ۲- آمریکا و ایران؛ چرخه منفی برسازی و استمرار مناقشه هسته‌ای..... ۹
۱-۲	مقدمه..... ۱۰
۲-۲	نگرش‌های موجود..... ۱۱
۳-۲	چارچوب نظری و مفهومی: رویکرد سازه‌نگاری..... ۱۲
۱-۳-۲	مفهوم چرخه برسازی منفی..... ۱۶
۴-۲	آمریکا و ج.ا.ایران: چرخه برسازی منفی..... ۱۸
۵-۲	چشم‌انداز آینده..... ۲۷
۶-۲	نتیجه‌گیری..... ۳۱
	فصل ۳- آمریکا و برنامه هسته‌ای ایران؛ استراتژی برچینش و استمرار مناقشه..... ۳۳
۱-۳	مقدمه..... ۳۴
۲-۳	نگرش‌های موجود..... ۳۶
۳-۳	چارچوب مفهومی و نظری برچینش هسته‌ای (Rollback)..... ۳۸
۴-۳	گزینه‌ها و ابزارهای برچینش هسته‌ای ایران..... ۴۶

۴۶.....	دیپلماسی	۱-۴-۳
۵۰.....	بازدارندگی	۲-۴-۳
۵۳.....	سد نفوذ	۳-۴-۳
۵۴.....	تشدید تحریم‌ها	۴-۴-۳
۵۷.....	حمله نظامی	۵-۴-۳
۶۱.....	به تأخیر انداختن (delay)	۶-۴-۳
۶۳.....	گزینه ترکیبی	۷-۴-۳
۶۴.....	چشم‌انداز استراتژی برچینش	۵-۳
۶۶.....	سناریوهای احتمالی	۶-۳
۶۸.....	نتیجه‌گیری	۷-۳
۷۰.....	فصل ۴- روسیه و مناقشه هسته‌ای ایران	
۷۱.....	مقدمه	۱-۴
۷۳.....	نگرش‌های موجود	۲-۴
۷۵.....	روابط روسیه و ج.ا.ایران: یک بررسی مختصر تاریخی	۳-۴
۸۱.....	ملاحظات روسیه در برخورد با مناقشه هسته‌ای ایران	۴-۴
۸۱.....	روابط مسکو-واشنگتن:	۱-۴-۴
۸۵.....	ملاحظات اقتصادی:	۲-۴-۴
۸۶.....	مسائل مربوط به حوزه انرژی:	۳-۴-۴
۸۸.....	ملاحظات امنیتی	۴-۴-۴
۸۸.....	بحث امنیت منطقه	۱-۴-۴-۴
۸۹.....	تجارب امنیتی روسها	۲-۴-۴-۴
۹۰.....	گسترش ناتو و نفوذ غرب به شرق و بحث سپر دفاع موشکی ناتو	۳-۴-۴-۴
۹۴.....	چشم‌انداز سیاست روسیه در مناقشه هسته‌ای ایران	۵-۴
۹۵.....	نتیجه‌گیری	۶-۴
۹۷.....	فصل ۵- چین و مناقشه هسته‌ای ایران	
۹۸.....	مقدمه	۱-۵
۹۹.....	نگرش‌های موجود	۲-۵
۱۰۴.....	چین و برنامه هسته‌ای ایران	۳-۵
۱۰۵.....	روابط چین و آمریکا	۴-۵
۱۰۸.....	بحث امنیت انرژی چین	۵-۵
۱۱۳.....	اهمیت انرژی ایران برای چین	۱-۵-۵

سیاست‌های ضد آمریکایی ایران	۱۱۵	۵-۶
چند سناریوی دیگر	۱۱۵	۵-۷
دو نقطه مبهم در روابط چین و ایران	۱۱۷	۵-۸
چشم‌انداز سیاست پکن در مورد مناقشه هسته‌ای ایران	۱۱۸	۵-۹
نتیجه‌گیری	۱۱۹	۵-۱۰

فصل ۶- اتحادیه اروپا و مناقشه هسته‌ای ایران ۱۲۲

مقدمه	۱۲۳	۶-۱
نگرش‌های موجود	۱۲۴	۶-۲
روابط اتحادیه اروپا و ج.ا.ایران	۱۲۵	۶-۳
روابط اتحادیه اروپا و آمریکا	۱۳۰	۶-۴
روابط استراتژیک	۱۳۰	۶-۴-۱
روابط اقتصادی	۱۳۳	۶-۴-۲
امنیت منطقه خاورمیانه و ثبات آن برای اروپا	۱۳۵	۶-۵
برآوردهای سرویس‌های جاسوسی کشورهای اروپایی	۱۳۸	۶-۶
چشم‌انداز آینده	۱۳۹	۶-۷
نتیجه‌گیری	۱۴۱	۶-۸

فصل ۷- نتیجه‌گیری ۱۴۲

توصیه‌ها ۱۵۱

منابع ۱۵۱

فصل ۱ - کلیات

۱-۱- اهمیت موضوع

نزدیک به یک دهه از تبدیل شدن برنامه هسته‌ای ایران به یک مناقشه پیچیده در روابط بین‌الملل می‌گذرد. پیچیدگی و اهمیت این مناقشه باعث شده تا بحث‌های گسترده‌ای پیرامون آن مطرح گردد. در میان کارهای تحقیقی که در این راستا انجام شده، به نقش قدرت‌های بزرگ به عنوان یک متغیر مهم در امنیتی‌سازی و استمرار مناقشه مذکور، کمتر به صورت منسجم پرداخته شده است. هدف این تحقیق، پرداختن به این موضوع مهم پژوهشی است.

۱-۲- طرح مسئله

با مطرح شدن موضوع هسته‌ای ایران در سال ۲۰۰۲، ابتدا این موضوع به یک مسئله مهم، و با گذر زمان به یک بحث امنیتی در نظام بین‌الملل تبدیل شد. در یک سوی این معادله، جمهوری اسلامی ایران همواره تأکید کرده که هدفش از دستیابی به تکنولوژی هسته‌ای، استفاده از آن در موارد و مصارف غیرنظامی است. از سوی دیگر، قدرت‌های بزرگ مخصوصاً قدرت‌های غربی -و در رأس آنها آمریکایی‌ها- معتقدند که ایران در پوشش برنامه هسته‌ای خود قصد دستیابی به سلاح‌های هسته‌ای را دارد. به هر حال، سیاسی و امنیتی شدن برنامه هسته‌ای ایران باعث استمرار مناقشه بر سر آن شده است. خیلی‌ها رفتارهای ج.ا.ایران و امریکا را مسبب امنیتی شدن و در نتیجه استمرار این مناقشه می‌دانند. عده‌ای هم به صورت پراکنده به نقش عوامل ساختاری در این راستا اشاره کرده‌اند.

شکی نیست که در نظام بین‌الملل، کارگزار بعنوان تعیین‌کننده خطومشی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، نقش انکارناپذیری در شکل‌دهی به روندها و نتایج ایفا می‌نماید. اما این به آن معنا نیست که در این راستا عنصر ساختار تافته‌ای جدا بافته، و فاقد نقش و تأثیر محسوب شود. همانگونه که جامعه‌شناسانی همچون آنتونی گیدنز اعتقاد دارند، نمی‌توان نقش ساختار را به کارگزار، و کارگزار را به ساختار تقلیل داد. (Giddens, 1984: 2) این دو مقوم هم هستند. در واقع، ابتدا کارگزار در طول زمان و مکان به ساختار شکل می‌دهد، سپس ساختار خود به

بازیگری مستقل تبدیل می‌شود و توانایی تحدید رفتار کارگزار را پیدا می‌کند. به نظر می‌رسد روابط بین‌الملل نیز از این قاعده خارج نیست. در نظام بین‌الملل به قول توسیدید «اقویا انجام می‌دهند آنچه را که توان انجامش را دارند و ضعفا باید بپذیرند آنچه را که مجبورند بپذیرند» (Taliaferro, Lobell and Ripsman, 2009: 4) در این عرصه، به دلیل وضعیت آنارشک حاکم بر روابط میان بازیگران، هیچ قاعده یا قانونی وجود ندارد که مستقل از مناسبات قدرت باشد. در واقع، ضامن اجرای تمامی قواعد و مقررات در این نظم آنارشیک، قدرت است.

صحنه‌گردانان اصلی نمایش‌نامه‌ها در چنین ساختاری، قدرت‌های بزرگ هستند. قدرت‌های بزرگ نمایش‌نامه‌ها و قواعد بازی را به گونه‌ای طراحی و اجرا می‌کنند که برآورنده حداکثر مطلوبیت مورد انتظار خودشان باشد. تمرد و سرکشی از قواعد ساختاری وضع شده، هزینه‌های هنگفتی برای بازیگر متمرده به دنبال دارد. تشخیص نافرمانی و تمرد بیش از آنکه متناظر و یا انعکاسی از واقعیت بیرونی باشد، بحثی زمینه‌مند و ناشی از تجارب ذهنی سوژه نیت‌مندی است که با اتکا به قدرت خود، قواعد نظم آنارشیک سیاست بین‌الملل را می‌آفریند. این سوژه نیت‌مند تعیین می‌کند که متمرده و سرکش کیست. در چنین شرایطی، می‌توان گفت یکی از دلایل اصلی استمرار مناقشه هسته‌ای ایران، قواعد ساختاری حاکم بر سیاست بین‌الملل و فهم زمینه‌مند و بینادذهنی سازندگان این قواعد یعنی قدرت‌های بزرگ نسبت به ج.ا.ایران بعنوان یک بازیگر سرکش از نظم موجود است.

۱-۳- جنبه نوآوری

در بیشتر تحقیقات انجام شده پیرامون مناقشه هسته‌ای ایران، معمولاً بر نقش یکی از قدرت‌های بزرگ در رابطه با این مناقشه (بیشتر آمریکا) تمرکز شده است، در حالی که این پژوهش به صورت منسجم جایگاه، نقش و عوامل تأثیرگذار بر سیاست همه قدرت‌های بزرگ درگیر این مناقش را مورد بررسی قرار می‌دهد. در ادبیات موجود، به نقش قدرت‌های بزرگ در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران پرداخته نشده است، در حالی که هدف اصلی این پژوهش تمرکز بر این مسئله است. همچنین، در این پژوهش ادبیات و مفاهیم جدیدی عرضه می‌شود که تحلیل مناقشه هسته‌ای ایران و چرایی استمرار آن را آسان‌تر می‌سازد. سبک تحلیلی تحقیق نیز

پیچیده نیست، بلکه ساده، روان و قابل فهم است. علاوه بر این، با بررسی گذشته و تبیین حال، چشم‌انداز سیاست هر کدام از قدرت‌های بزرگ پیرامون این مناقشه نیز ارائه شده است که می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

۱-۴- سوال اصلی تحقیق

رفتار قدرت‌های بزرگ چگونه باعث استمرار مناقشه هسته‌ای ایران شده است؟

۱-۵- سوال‌های فرعی

- ۱- مناسبات میان ایران و آمریکا چگونه باعث استمرار مناقشه هسته‌ای ایران شده است؟
- ۲- سیاست و گزینه‌های برخورد آمریکا در برخورد با مناقشه هسته‌ای ایران کدامند؟ راهبرد آمریکا در این مناقشه چگونه باعث استمرار آن شده است؟ چه چشم‌اندازی برای سیاست این کشور در قبال آینده این مناقشه قابل ترسیم است؟
- ۳- سیاست روسیه در برخورد با مناقشه هسته‌ای ایران چیست؟ چه عواملی بر رفتار این کشور در این مناقشه تأثیر می‌گذارند؟ چگونه می‌توان نقش روسیه در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران را تحلیل نمود؟ چه چشم‌اندازی را می‌توان برای سیاست این کشور در قبال آینده این مناقشه ترسیم نمود؟
- ۴- چین در برخورد با مناقشه هسته‌ای ایران چه سیاستی را دنبال می‌کند؟ عوامل تأثیرگذار بر رفتار این کشور در برخورد با این مناقشه کدامند؟ رفتار چین چگونه در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران تأثیر می‌گذارد؟ چشم‌انداز سیاست این کشور در قبال آینده این مناقشه چیست؟
- ۵- اتحادیه اروپا چه سیاستی را در برابر مناقشه هسته‌ای ایران دنبال می‌کند؟ عوامل تأثیرگذار بر سیاست این بازیگر در این باره کدامند؟ چشم‌انداز متصور برای سیاست این اتحادیه در قبال آینده این مناقشه کدام است؟

۱-۶- مفروضات

این پژوهش بر پایه مفروضات زیر استوار است:

- ۱- هم‌اکنون برنامه هسته‌ای ایران به یک مناقشه پیچیده در نظام بین‌الملل تبدیل شده است.
- ۲- در نظام بین‌الملل قدرتمندترین بازیگران، در ایجاد هنجارها و قواعد ساختاری، و در نتیجه مهمترین روندها و نتایج -در این حوزه- نقش برتری نسبت به سایرین دارند.
- ۳- بعد از وقوع انقلاب اسلامی، همواره بین ایران و آمریکا در رابطه با موضوعات مختلف و مهم منطقه‌ای و بین‌المللی تنش و اختلاف وجود داشته است.
- ۴- جمهوری اسلامی ایران بسیاری از قواعد حاکم بر ساختار نظام بین‌الملل را ناعادلانه می‌داند و رویکردی انتقادی و در برخی موارد قهرگونه نسبت به آنها دارد.

۱-۷-۱- فرضیه

فرضیه اصلی این تحقیق عبارت از این است که «سیاست قدرت‌های بزرگ که منتج از نقش، جایگاه و منافع آنان در نظام بین‌الملل است، نقش بسیار مهم و اساسی در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران داشته است.»

۱-۷-۱- فرضیه‌های فصل‌ها

فرضیه فصول دوم، سوم و پنجم: چرخه منفی برسازی در روابط تهران-واشنگتن که سابقه‌ای نسبتاً طولانی دارد باعث شده تا آمریکا در قبال مناقشه هسته‌ای ایران، سیاست برچینش هسته‌ای را دنبال می‌کند. اروپا نیز با وجود تفاوت رویکردی که نسبت به برنامه هسته‌ای ایران داشته و دارد، همین سیاست را دنبال می‌کند. ناکامی این سیاست در عرصه عمل، نقش مهمی در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران داشته است.

فرضیه فصل چهارم: روسیه در چارچوب ملاحظات امنیتی خود، مناقشه هسته‌ای ایران را با برخی از مهمترین مسائل امنیتی پیرامونی خویش پیوند زده است. این مسئله به استمرار مناقشه هسته‌ای ایران کمک کرده است. فرضیه فصل پنجم: چین در برخورد با مناقشه هسته‌ای ایران، سیاست "توازن خواسته‌ها" میان انتظارات واشنگتن و خواسته‌های ایران را دنبال می‌کند. در واقع، منافع پکن در رابطه با طرفین اصلی این مناقشه یعنی

ایران و آمریکا اقتضای چنین رفتاری را می‌کند. این موضوع بر تداوم مناقشه بر سر مسئله هسته‌ای ایران می‌افزاید.

۸-۱ - تعریف مفاهیم

دو مفهوم کلیدی به کار گرفته شده در این پژوهش عبارتند از؛ چرخه منفی برسازی و برجینش هسته‌ای. منظور از چرخه منفی برسازی که بحثی سازه‌انگارانه و اصلاً منتج از مباحث رویکرد سازه‌نگاری است، این است که وقتی کشور "الف" در نظام بین‌الملل اقدام به کنش می‌کند، طرف "ب" این کنش را در محیط روانی و شناختی خود مورد ارزیابی قرار می‌دهند و به آن واکنش نشان می‌دهند. واکنش "ب" بنوبه خود کنش مجدد "الف" را در پی خواهد داشت. این روند موجب شکل‌گیری چرخه‌ای از کنش‌ها و واکنش‌ها می‌شود. اگر این چرخه کناکنشی (interaction cycle) در جهت مثبت باشد، به همکاری می‌انجامد. اما اگر همراه با سوءبرداشت و بدفهمی باشد، منجر به تعارض و واگرایی می‌شود. در این پژوهش، اعتقاد ما این است که روابط ج.ا.ایران در این چارچوب قابل فهم است. یعنی یک دور برسازی منفی میان ایرانی‌ها و آمریکایی‌ها وجود دارد که ریشه آن به کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و حمایت آمریکا از کودتا علیه حکومت دکتر مصدق برمی‌گردد. بعد از انقلاب، این چرخه منفی شدت گرفته و پیرامون مناقشه هسته‌ای به اوج رسیده است.

برجینش هسته‌ای یا Rollback نیز به وضعیتی اطلاق می‌گردد که در آن سعی می‌شود با بهره‌گیری از ابزارهای مختلفی همچون ترغیب، تهدید، فشار و یا نهایتاً حمله نظامی به تأسیسات هسته‌ای یک کشور، از هسته‌ای شدن و یا مسلح شدن آن کشور به سلاح هسته‌ای جلوگیری شود. به طور مشخص می‌توان گفت اجرای استراتژی برجینش هسته‌ای در مورد برنامه هسته‌ای ایران در زمان ریاست جمهوری کلینتون، و از سال ۱۹۹۲ شروع شد، یعنی از زمانی که آمریکایی‌ها از یک سو، عملیات مخفیانه و خرابکارانه (covert and sabotage operations) برای ایجاد اختلال در برنامه هسته‌ای ایران را شروع کردند (Lake, 2010: 17) و از سوی دیگر، موانع زیادی در راه مذاکرات و قراردادهای بین ایران با کشورها و شرکت‌های غربی و شرقی به منظور تکمیل تأسیسات و چرخه

سوخت هسته‌ای ج.ا.ایران ایجاد کردند. اخیراً با افزایش فشارها و تهدیدها علیه ج.ا.ایران و تأکید بر "نپذیرفتن" یک ایران هسته‌ای از سوی مقامات واشنگتن، چنین به نظر می‌رسد که آمریکا به گونه‌ای جدی سیاست برجینش را در قالب و پوششی از سناریوهای مختلف به منظور پایان دادن به برنامه هسته‌ای ج.ا.ایران دنبال می‌کند.

۹-۱- روش تحقیق

در این تحقیق، به تناسب از روش‌های مختلف کمی و کیفی بهره گرفته‌ایم. در راستای تحریر این پژوهش از اسناد، مقالات، آمار و ارقام، نظرسنجی‌ها، دیدگاه‌های صاحب‌نظران، اظهارنظرهای سیاستمداران و اشخاص نظامی استفاده شده است. همچنین، با توجه به روند متحول موضوع مورد پژوهش، تلاش کرده‌ایم به تناسب از منابعی که در طول یک دهه در مورد مناقشه هسته‌ای ایران نگارش شده است استفاده نماییم. علاوه بر این، سعی بر آن بوده تا روند مذاکرات هسته‌ای، رفتار هر کدام از بازیگران درگیر این مناقشه و اظهارنظرهای سیاستمداران و دیپلمات‌ها (قبل و بعد از هر دور مذاکره) با دقت دنبال شود و به مقتضای کار و در جهت غنای تحقیق از این موارد بهره گرفته شود.

۱۰-۱- سازماندهی تحقیق

این پژوهش هفت فصل دارد. در فصل اول آن کلیات پژوهش ارائه شده است. در شش فصل دیگر، موضوعات مهم مرتبط با نقش قدرتهای بزرگ در استمرار مناقشه هسته‌ای ایران مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در فصل دوم با توجه به اهمیت نوع روابط حاکم بر مناسبات جمهوری اسلامی ایران و آمریکا به بررسی زمینه‌مند روابط ایران و آمریکا در چارچوب مفهوم «چرخه منفی برسازی» می‌پردازیم. استدلال ما در این فصل این است که استمرار مناقشه هسته‌ای ایران ریشه در کناکنش‌های منفی میان ایران و آمریکا دارد که ریشه آن به کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ بر می‌گردد. در این فصل، اهمیت این مسئله در استمرار این مناقشه و چشم‌انداز آن نیز مورد بررسی قرار خواهد رفت. در فصل سوم، سیاست آمریکا در برخورد با مناقشه هسته‌ای ایران در قالب مفهوم «برجینش

هسته‌ای» مورد بحث و بررسی قرار گرفته و ابزارهای اجرایی این سیاست توضیح داده می‌شوند. در واقع، استدلال این فصل بر این است که هدف نهایی آمریکا در مناقشه هسته‌ای ایران، برچینش هسته‌ای است. نقش این سیاست در استمرار مناقشه مذکور و چشم‌انداز آن نیز در همین فصل مورد بحث قرار می‌گیرد.

در فصل چهارم، سیاست روسیه در رابطه با مناقشه هسته‌ای ایران و عوامل تأثیرگذار بر آن مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در این فصل تأکید شده است که مسکو مناقشه هسته‌ای ایران را به برخی از مهمترین مسائل امنیتی محیط پیرامونی خود گره زده است. تأثیر این شیوه برخورد مسکو بر استمرار این مناقشه و چشم‌انداز آن نیز بررسی می‌شود. در فصل پنجم سیاست چین در برخورد با مناقشه هسته‌ای ایران و عوامل تأثیرگذار بر آن مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. استدلال این قسمت این است که دو عامل تعیین‌کننده سیاست پکن در مناقشه هسته‌ای ایران عبارتند از: ۱- نوع رابطه چین و آمریکا، و ۲- امنیت انرژی چین و اهمیت نقش ایران در این مورد. تحت تأثیر این دو عامل، استدلال ما این است که چین سیاست "توازن خواسته‌ها" میان خواسته‌های واشنگتن و انتظارات ایران را دنبال می‌کند. تأثیر این نگرش بر استمرار مناقشه هسته‌ای ایران و چشم‌انداز آن نیز یکی از موضوعات مهم است که در این فصل مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه مباحث، در فصل ششم به نقش اتحادیه اروپا در مناقشه هسته‌ای ایران پرداخته خواهد شد. شیوه برخورد اتحادیه اروپا با مناقشه هسته‌ای ایران و عوامل تأثیرگذار بر نوع رفتار این اتحادیه در این مورد، در این فصل به تفصیل مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. تأثیر نوع برخورد این اتحادیه بر استمرار مناقشه هسته‌ای ایران و چشم‌انداز آن نیز یکی از موضوعات مورد بحث است. فصل هفتم نیز به جمع‌بندی مباحث و نتایج پژوهش می‌پردازد.

فصل ۲- آمریکا و ایران؛ چرخه منفی برسازي و استمرار مناقشه هسته‌اي